

Varga Nelli

adjunktus

Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Hadházi Edit

PhD hallgató

Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományok Doktori Iskola

APA CSAK EGY VAN?
A GYERMEKET TÉVESEN MAGÁÉNAK TUDÓ APA CSALÁDJOGI
VÉDŐHÁLÓJA

Debreceni Jogi Műhely, 2024. évi (XXI. évfolyam) 1-2. szám (2024. 09. 10.)

DOI 10.24169/DJM/2024/1-2/6

Absztrakt: A származás tudata szerves részét képezi identitásunknak, a szülő-gyermek kapcsolat pedig az egyik legmeghatározóbb társadalmi viszony életünk során. A vélelmezett apa meghatározott ideig sajátjának hisz egy valójában mástól származó gyermeket és legyen bármilyen rövid is ezen periódus, nagy valószínűséggel kialakul egyfajta tudati és érzelmi kötődés közte és a gyermek között. Ha egy ilyen, az önértékelés alapját adó ismeretről, a származásunkról tévesen gondolkodunk, és erről egyik napról a másikra szembesítenek bennünket, az minden bizonnyal traumatikus élményhez, az identitásunk sérüléséhez vezet.

A jelen tanulmányban egy jogalkalmazó bőrébe bújva teszünk kísérletet a leírt történeti tényállás és az ahhoz kapcsolódó releváns törvényi tényállás(ok) összevetésére. Mit tud reagálni a családi jog, ha „*az alma messze esik a fájától*”? Abból indulunk ki, hogy a történeti tényállás elsősorban egy családi konfliktust tár elénk, így kézenfekvő a családjog által nyújtott védelem igénybevétele volna. Kérdésként merül fel azonban, hogy a családjog egymaga képes-e teljesen kompenzálni a vélelmezett apa leírt érdeksérelmét, vagy adott esetben ehhez más jogterületnek is aktiválnia kell-e magát?

Kulcsszavak: gyermek családi jogállása, apasági vélelmek, apasági vélelem megdöntése, származás kiderítéséhez fűződő jog megsértése

Dad Is There Only One? The Family Law Safety Net Of The Father Who Wrongly Claims The Child As His Own

Abstract: Parentage is an integral part of our identity, and the parent-child relationship is one of the most crucial social relationships in our lives. The putative father believes for a certain period of time that a child who is not his own is in fact his own, and however brief this period may be, it is likely that a kind of conscious and emotional bond will develop between him and the child. If such a knowledge, which is the basis of our self-esteem, of our origin, is mistakenly thought of and we are confronted with it overnight, it will certainly lead to a traumatic experience, to a damage to our identity.

In the present study, we will attempt to compare the historical facts described with the relevant legal fact(s), by taking the skin of a law enforcer. How can family law react when "the apple falls far from the tree"? We start from the premise that the historical facts present us primarily with a family conflict, so that it would be logical to invoke the protection of family law. However, the question arises as to whether family law alone can fully compensate the alleged father for the harm to his interests described, or whether other areas of law may have to be activated to do so.

Keywords: family status of the child, presumptions of paternity, rebuttal of presumption of paternity, infringement of the right to trace parentage

Gibt es nur einen Vater? Das Familienrechtliche Sicherheitsnetz des Vaters, der das Kind zu Unrecht als sein eigenes beansprucht

Abstrakt: Die Abstammung ist ein wesentlicher Bestandteil unserer Identität, und die Eltern-Kind-Beziehung ist eine der wichtigsten sozialen Beziehungen in unserem Leben. Der vermeintliche Vater glaubt für eine gewisse Zeit, dass ein Kind, das nicht sein eigenes ist, tatsächlich sein eigenes ist, und wie kurz dieser Zeitraum auch sein mag, es ist wahrscheinlich, dass sich eine Art bewusste und emotionale Bindung zwischen ihm und dem Kind entwickelt. Wenn ein solches

Wissen, das die Grundlage unseres Selbstwertgefühls, unserer Herkunft ist, fälschlicherweise gedacht wird und wir von heute auf morgen damit konfrontiert werden, führt dies mit Sicherheit zu einer traumatischen Erfahrung, zu einer Beschädigung unserer Identität.

In der vorliegenden Studie werden wir versuchen, die beschriebenen historischen Tatsachen mit den relevanten rechtlichen Tatsachen zu vergleichen, indem wir in die Haut eines Gesetzeshüters schlüpfen. Wie kann das Familienrecht reagieren, wenn "der Apfel weit vom Stamm fällt"? Wir gehen davon aus, dass der historische Sachverhalt in erster Linie einen Familienkonflikt darstellt, so dass es logisch wäre, den Schutz des Familienrechts in Anspruch zu nehmen. Es stellt sich jedoch die Frage, ob das Familienrecht allein in der Lage ist, die beschriebene Beeinträchtigung der Interessen des mutmaßlichen Vaters vollständig zu kompensieren, oder ob dazu möglicherweise andere Rechtsbereiche aktiviert werden müssen.

Schlagnworte: Familienstand des Kindes, Vaterschaftsvermutung, Widerlegung der Vaterschaftsvermutung, Verletzung des Rechts auf Feststellung der Abstammung

„*Mater semper certa est, pater semper incertus.*” – az idézett római jogi regula napjainkban is sokszor van terítéken a jogászvilág asztalán, de elsősorban a mondat első fele, az anyai oldal élvez kiemelt figyelmet, ugyanis az új humánreprodukciós technikák miatt kérdésessé válik az anyai státusz betöltője. Az apai jogállás betöltésének kérdésköre ilyesfajta reinterpretációra nem szorul, az apasági vélelmek rendszere tisztább és világosabb lett a Polgári Törvénykönyv 2013-as szabályozása során. (Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, továbbiakban: Ptk.) Álláspontunk szerint azonban a családi életben jelentkezhet olyan, az apaság kérdését is érintő diszharmonia, akár eltérő jogi értékeléseket maga után vonó probléma, ami miatt az apaságot jellemző „pater semper incertus” állítás is megérdemli a közelebbi vizsgálódást.

A jog nem tesz mást, mint bizonyos jogi tények alapján vélelmeken keresztül valószínűsíti a gyermek apjának személyét, és az ellenkező bizonyításig őt helyezi az apai jogállásba. A jogalkotó mindenkori célja, hogy redukálja a lezáratlan jogviszonyokat, és az apai státusz betöltöttségét akár annak árán is biztosítsa, hogy az újszülött édesapjaként nem a vérszerinti apa kerül bejegyzésbe a születési

anyakönyvbe. Az esetek egy részében maga a vélelmezett apa is tisztában van vele, hogy valójában nem ő a gyermek biológiai apja, gondoljunk csak a szívességből elvállalt apaság jogintézményére. (Ptk. 4:101. §)

Azonban számos más esetben a jogilag apai státuszban lévő vélelmezett apa csak meghatározott idő elteltével szerez tudomást arról, hogy valójában nem is tőle származik a gyermek. Képzeljük el a szituációt, hogy egy, magát a gyermek vérszerinti apjának tudó, és valamely apasági vélelem alkalmazása révén jogilag is apai státuszban lévő vélelmezett apa egyszer csak tudomást szerez arról, hogy valójában nem is tőle származik az addig sajátjának hitt és szeretett gyermek. A továbbiakban vélelmezett apán azt a személyt értjük, akire nézve az apasági vélelem megdőlt. A gyermek anyja ugyanis a fogantatáskor a vélelmezett apán kívüli másik férfival is létesít nemi kapcsolatot, a gyermek ebből a nemi érintkezésből származik, azonban a valódi származása eltitkolásra kerül a vélelmezett apa előtt.

A származás tudata szerves részét képezi identitásunknak, a szülő-gyermek kapcsolat pedig az egyik legmeghatározóbb társadalmi viszony életünk során. A vélelmezett apa meghatározott ideig sajátjának hisz egy valójában mástól származó gyermeket és legyen bármilyen rövid is ezen periódus, nagy valószínűséggel kialakul egyfajta tudati és érzelmi kötődés közte és a gyermek között. Ha egy ilyen, az önértékelés alapját adó ismeretről, a származásunkról tévesen gondolkodunk, és erről egyik napról a másikra szembesítenek bennünket, az minden bizonnyal traumatikus élményhez, az identitásunk sérüléséhez vezet.

A jelen tanulmányban egy jogalkalmazó bőrébe bújva teszünk kísérletet a leírt történeti tényállás és az ahhoz kapcsolódó releváns törvényi tényállás(ok) összevetésére. Mit tud reagálni a családi jog, ha „*az alma messze esik a fájától*”? Abból indulunk ki, hogy a történeti tényállás első sorban egy családi konfliktust tár elénk, így kézenfekvő a családjog által nyújtott védelem igénybevétele volna. Kérdésként merül fel azonban, hogy a családjog egymaga képes-e teljesen kompenzálni a vélelmezett apa leírt érdeksérelmét, vagy adott esetben ehhez más jogterületnek is aktiválnia kell-e magát?

1. A család és annak joga

A család a jog előtt is létező konstrukció és érték, az ember természeténél fogva családi lény. (Frivaldszky, 2012, p. 64) A jog érzékeli a család társadalomban betöltött kiemelkedő szereplőt, és mint védendő érték többszintű jogi oltalom alá helyezi azt. Bár mind a nemzetközi, mind pedig a hazai jogszabályok deklarálják a család védelmét, (Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 16. cikk (3), Európai Unió Alapjogi Chartája 33. cikk, Magyarország Alaptörvénye L) cikk (1), 2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről 1. §, Ptk. 4:1. §), a jogtárgy adekvát fogalmával mindegyik adós marad. Ennek oka a család azon modern, az érzelmi és de facto kötődést favorizáló nézetében keresendő, amely a családot tágan értelmezi, és nem szűkíti le azt a vérségi kapcsolatban állók közösségére. (Szeibert, 2013, p. 62)

Ezt támasztja alá az Alkotmánybíróság álláspontja is, mely több határozatában is hangsúlyozta, hogy a gyermek családban való felnövekedésére, illetőleg a család által nyújtott gondoskodásra vonatkozó alkotmány által deklarált igényét nem lehet úgy értelmezni, hogy az csak a vérségi leszármazáson alapuló családra vonatkozna. A gyermek tényleges családi gondoskodáshoz való jogosultsága „nemcsak a vérségi, hanem az ún. szociológiai családba tartozást és e család részéről való gondoskodást és védelmet is magában foglalja.” (57/1991. (XI. 8.) AB határozat, 879/B/1992. AB határozat, 982/B/1998. AB határozat)

A családjog a családi kapcsolatok személyi és ezzel összefüggő leglényegesebb vagyoni viszonyait szabályozza. (Barzó, 2017, p. 23) A családjog jogági hovatartozása tekintetében megállapítható, hogy az a magánjog integráns része, hiszen a családjogi viszonyokban többnyire egyenjogú alanyok állnak egymással mellérendeltségi pozícióban. (Ptk. 1:1. §) Mindemelett kiemelendő, hogy a jogterületet egyre inkább komplexen kell kezelni, hiszen az idők során számos olyan közjogi területet magába olvasztott, mint például a gyermekvédelem vagy a családtámogatás jogintézményei, amelyek a családi jogot egyfajta vegyes szakjoggá avanszálták. (Barzó – Bíró – Juhász – Lenkovics – Pusztahelyi, 2014, p. 32) Bár a jogtudomány képviselői között egyetértés mutatkozik afelől, hogy a családjog a magánjoghoz tartozik, de abban már megoszlanak az álláspontok, hogy a polgári jognak része-e. Az elméleti viták leginkább a Polgári Törvénykönyv jelen évezredben meginduló kodifikációs munkálatai során élesedtek ki, a családi jogi joganyag polgári kódexbe történő integrálása kapcsán. (Barzó, 2017, p. 22) A hazai családjog évszázadokon át szokásjogi alapon nyugodott, és bár a 19. század

végén, 20. század elején megjelentek egyes családjogi tárgyú jogalkotási termékek, (például: 1877. évi XX. tc. a gyámsági és a gondnoksági ügyek rendezéséről, 1894. évi XXXI. tc. a házassági jogról, 1946. évi XXIC. tc. a házasságon kívül született gyermek jogállásának rendezéséről) de az átfogó jellegű, valamennyi családjogi jogviszonyt kodifikáló törvény 1952-ig váratott magára. A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Csjt.) a családjogot önálló jogággá tette, ezzel is érzékeltetve a többi polgári jogi jogviszonytól való elkülönülését. A családi jog ugyanis számos jellegzetességet hordoz magán. Mind közül a legmarkánsabb, hogy a családi jogviszonyok elsődlegesen nem jogi, hanem erkölcsi normákkal rendezettek és számos vonatkozásuk, kiemelten a személyi viszonyok a jogi beavatkozást nem vagy kevésbé igénylik és tűrik. (Barzó, 2017, p. 21) Utóbbi jelenségre utal Kőrös András gyakran idézett gondolata: „*a családjog a legintimebb magánjog*”, a magánjogi jogviszonyok közül a jognak itt a legszűkebb az eszköztára. (Kőrös, 2013)

A családi jog elkülönültségét valló nézet a rendszerváltásig nem volt vitatott, a polgári jogot szigorúan a vagyoni viszonyokkal azonosító szocialista jogfelfogásban ennek megkérdőjelezése elképzelhetetlen volt. A Ptk. rekodifikációja során azonban egyre többen vetették fel annak gondolatát, hogy mintegy lépést tartva a nyugat-európai trendekkel, a családi joganyag kerüljön beépítésre a polgári jogi kódexbe. A kérdés kapcsán a jogtudomány képviselői két táborra szakadtak. Az egyik tábor a családjog önálló jogágiságát támogatók köre volt (Weiss Emília, Kőrös András, Tóthné Fábrián Eszter), (Hegedűs, 2019, p. 14) akik a családjog specifikumai miatt az elkülönültség fenntartása mellett érveltek. A másik csoportot azok alkották (Barzó Tímea, Kecskés László, Bíró György, Lenkovich Barnabás, Jobbágyi Gábor), (Hegedűs, 2019, p. 15) akik bár nem vitatták a családi jog jellegzetes ismérveit, de azok meglétét nem tartották elegendőnek a polgári joganyagtól való éles elkülönítéshez, és emiatt a polgári jogi kódexbe való beillesztést szorgalmazták. A jogalkotó ez utóbbi álláspontra helyezkedett és pontot téve az elméleti vita végére a családjogi joganyagot külön könyvben elhelyezve az új Polgári Törvénykönyvbe integrálta. Ezáltal a családjog a polgári jog számos sajátossággal és viszonylagos önállósággal bíró részterületévé vált és az ma is a hatályos magyar jogrendszerben. (Barzó, 2017, p. 22)

Utóbbi megállapítás kiemelt fontosságú a dolgozat hipotézise kapcsán. A polgári jog – mint azt a Ptk. kódex-jellege is alátámasztja – egy nagy egység, amely természetesen tovább differenciálódik, az egyes könyvek saját jellemzőkkel rendelkeznek. Mindazonáltal a polgári jog egy koherens egész, az egyes

részterületek között van és kell is lennie átjárhatóságnak, a Ptk. egyes könyvei nincsenek hermetikusan lezárva és elzárva egymástól. A jogalkotó azzal, hogy a családjogi joganyagot kifejezetten elhelyezte a kódex berkeiben, mintegy kinyilvánította annak polgári joghoz való tartozását és a polgári jog részeként nyitottnak kell lennie a polgári jog többi része felé. Idézve Weiss Emília szavait: „a családjognak a polgári joghoz való viszonyában ki kell lépnie a korábban képviselt szigorú zártság gondolköréből”. (Weiss, 2000. p. 7)

2. A családi jogállás kérdése: ki az apa?

A jogalkotó a családi jogállás betöltésének kérdését a Ptk. Családjogi Könyv Rokonság című Negyedik Részében rendezi. A gyermek családi jogállása a gyermeknek az anyai és apai családhoz való tartozását, és az abból való származását jelenti. (Szeibert, 2018, p. 159) A családi jogállás rendezésének célja, hogy mind az anyai, mind pedig az apai státusz betöltött legyen. E mögött az az alapvető jogalkotói szándék húzódik, hogy ne legyenek lezáratlan jogviszonyok a jogrendszerben. Az utóbbi évtizedekben – a gyermeki jogok térhódításával párhuzamosan – a családi jogállás betöltése mögötti indokok köre kibővült a gyermek legfőbb érdeke, és annak meghatározó szegmenseként a gyermek családi élet rendezettségéhez fűződő érdeke alapelvekkel is. (Barzó, 2017, p. 282) Az alapelv abszolút formájának („a gyermek mindenekfeletti álló érdeke”) védelmét az 1989. évi Gyermekjogi Egyezmény deklarálja, míg a Polgári Törvénykönyv a gyermek érdekeinek és jogainak fokozottabb védelmét garantálja a családjogi alapelvek sorában. A nevezett alapelv értelmében valamennyi, a gyermekkel összefüggő jogviszony – így a családi jogállás esetén is – elsődleges rendezési szempontja a gyermek érdeke kell hogy legyen. (Barzó, 2013)

A leszármazáson alapuló szülő-gyermek kapcsolatot a jog által relevánsnak minősített tények (pl. házassági kötelék, elismerő nyilatkozat), tehát a származás keletkezésének törvény által elismert formái keletkeztetik. A származás jogi alapja rendszerint egybeesik a származás biológiai tényével, tehát azok a szülők és gyermekek között létesül jogi kapcsolat, akik között a genetikai származás megállapítható. (Szeibert, 2018, p. 160) Ugyanakkor a kettő egymástól el is válhat, jogilag olyan személy is lehet anyai vagy apai státuszban, akit nem köt össze a gyermekkel vérségi kötelék. Megállapítható tehát, hogy a leszármazáson alapuló rokoni kapcsolat alapja a jogi (és nem feltétlenül vérszerinti) anyaság és apaság. (Barzó, 2017, p. 281) A családi élet jogi rendezettségét többek között az apasági

vélelmek rendszere biztosítja. Az apai jogállás – az anya tényen alapuló helyzetével szemben – ugyanis jogkérdés. A vélelem mint jogalkotói instrumentum funkciója egy valószínű szituáció igaznak való elfogadása a bizonyítás megkönnyítése végett. A jog tehát valamilyen jogi tény alapján valószínűsíti a gyermek apjának személyét, és a vélelem megdöntéséig ezt a feltételezett személyt ülteti az apai jogállásba.

A jogalkotó az apai jogállásra vélelemként tekint, melynek következtében a jogilag elismert apaság és a biológiai származás ténye nem mindig esik egybe. A joghatások azonban a jogilag elismert apasághoz kötődnek. Amennyiben az apai státusz valamelyik törvényes vélelem útján betöltésre kerül, a tényleges, vérszerinti biológiai apának nincs jogi lehetősége arra, hogy a bíróságtól kérhesse az apasági vélelem megdöntését annak érdekében, hogy saját apaságának megállapítása lehetővé váljon. Az Alkotmánybíróság is rögzítette, hogy az apaság, illetve az anyaság bírói megállapítására vonatkozó eltérő szabályozásban a jogalkotó azt a felfogását juttatja kifejezésre, hogy az anyai jogállást ténynek, az apai jogállást pedig vélelemnek tekinti. (1196/B/2008. AB határozat)

A Ptk. az apasági vélelmek rendszere kapcsán sok szempontból világosabb és tisztább helyzetet teremtett. (Szeibert, 2013, p. 30) A Ptk. taxatív felsorolásban rögzíti az apai jogállást keletkeztető tényeket, ezek a házassági kötelék, az asszisztált reprodukciós eljárás, az apai elismerő nyilatkozat, valamint a bírósági határozat. (Ptk. 4:98. §) Az alapvélelem a házassági köteléken alapuló vélelem, amely értelmében a gyermek apjának azt a férfit kell tekinteni, aki az anyával a gyermek fogamzási idejének kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő alatt vagy annak legalább egy részében házassági kötelékben állt. (Ptk. 4:99. §) Ez a vélelem törvényes vélelem, keletkezése automatikus, bekövetkezéséhez nincs szükség külön nyilatkozatra vagy eljárásra. (Szeibert, 2018, p. 162) Az alapvélelem megtámadható és megdönthető, joghatásai a gyermek érdekében mindaddig fennállnak, amíg az arra jogosultak által indított perben meghozott jogerős ítélet a vélelmet meg nem dönti. (1196/B/2008. AB határozat)

A házassági vélelmet az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásban való részvételen alapuló vélelem követi. Ez a vélelem az esetben keletkeztet apasági vélelmet, ha az anya nem él házassági kötelékben, de van különmű élettársa, aki hozzájárult a reprodukciós eljáráshoz. (13/2020. (VI. 22.) AB határozat) Az apasági vélelem itt is automatikus. Ha ezen vélelmek egyike sem áll fenn, akkor kerülhet sor a gyermekre vonatkozó apasági nyilatkozat megtételére. Negyedik

lehetőségként az apaságot a bíróság is megállapíthatja határozatában, amennyiben a kettős bizonyítás – fogantatáskori nemi érintkezés, valamint alapos következtetés a vérségi kötelékre – sikerrel jár. (Barzó, 2017, p. 296) A vélelmek sorrendje egyben törvényi sorrend, tehát amíg egy, a sorrendben előrébb álló vélelem alapján betöltött az apai státusz, addig a sorrendben hátrébb álló vélelem alkalmazására nem kerülhet sor. (Navratyil, 2016) A vélelmek rendszere egységes, azok keletkezésükben eltérőek, de joghatásukban azonosak függetlenül attól, hogy a gyermek házasságban vagy házasságon kívüli kapcsolatból született. (Barzó, 2017, p. 283)

Mint az ismertetésre került, az apasági státusz betöltöttsége nem garancia arra, hogy valóban az a férfi van apai jogállásban, akitől a gyermek ténylegesen származik, a jog alapvetően – az apaság bíró megállapítása kivételével – nem követeli meg a vérségi származás bizonyítottságát a vélelem alkalmazásához. Természetesen elképzelhető, hogy a vélelmezett apa maga is tudomással bír a jogi rendezettség hibájáról, és ennek ellenére vállalja a gyermek sajátjaként való felnevelését. Ugyanakkor egyre gyakrabban lehet hallani olyan esetekről, amikor a vélelmezett apa elől elrejtésre kerül a gyermek származásának valósága, és csak meghatározott idő múlva szerez tudomást az apai jogállás téves meghatározásáról. A kérdés tehát adott: hogyan képes a családi jog az apai jogállást övező ilyesfajta feszültség feloldására?

3. A vélelmezett apa lehetőségei a családjogban

Általános érvennyel megállapítható, hogy a tárgyalt szituáció jogi lavinát indíthat el, de az „indítókar meghúzása” főként a vélelmezett apán áll. A helyzetnek megannyi személyi és vagyoni vonzata lehet, melyek teljeskörű feltárása meghaladná a tanulmány kereteit. Emiatt a fejezet kizárólag a családjogi jogkövetkezményekre koncentrál, és arra keresi a választ, hogy a családjog milyen jogvédelmet tud biztosítani a tévesen apai státuszban lévő személynek.

3.1. Az apasági vélelem fenntartása vagy megdöntése

A vélelmezett apa dönthet úgy, hogy vérségi kötelék hiányában is fent kívánja tartani a szülő-gyermek kapcsolatot a jövőre nézve. Hangsúlyozandó, hogy sok esetben a gyermek érdeke is azt kívánja meg, hogy a jogi rendezettség nyilvánvaló hibája ellenére a feladatát betöltő családi viszonyok ne kerüljenek megbolygatásra.

(Szendrői, 2020, p. 321) A családvédelmi törvény az alapelvek sorában említi a rendezett családi viszonyok védelmét, amely „különös jelentőséggel bír a testi, a szellemi, és a lelki egészség megóvása érdekében.” (2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről 1. § (1) bekezdés) Ebből is következik *a contrario*, hogy a családi élet rendezettségének felborulása a testi, szellemi, és lelki élet sérelmének nagyfokú veszélyével jár. Kiemelendő, hogy a törvény nem határozza meg a védelem speciális alanyát. Álláspontunk szerint a családtagok mindegyikére igaz a rendelkezés, a családi élet rendezettsége nem csak a gyermek szempontjából prioritás és a rendezettség felborulása nem csak a gyermek életében járhat hátrányos pszichikai és lelki vonzatokkal. Ennek fényében érthető, ha a vélemezett apa a gyermek és közte kialakult érzelmi és elismert jogi kötődést nem kívánja feladni.

Másrésről a vélemezett apa jogosan gondolhatja úgy, hogy a vérségi kötelék hiányában nem kíván tovább jogi kötelékben maradni a más férfitől származó gyermekkel. Ahogy arra az Alkotmánybíróság egyik határozatában rávilágított: „az apasági vélelem mindenáron és minden körülmények között történő kényszerű fenntartása ellenes lenne a jogintézmény rendeltetésével”. (13/2020. (VI. 22.) AB határozat)

A helyzet feloldására az apasági vélelem megtámadása szolgál eszközzel. A Ptk.-ban a jogalkotó rendkívül szűk körre szabta az apasági vélelem megtámadásának lehetőségét, és kógensen határozta meg a megtámadható vélelmeket, a keresetindításra jogosultak körét és a keresetindításra nyitva álló határidőket. (Ptk. 4:111. §) (Szeibert, 2024)

Az apaság véelmét azon az alapon lehet megtámadni, hogy az, akit a vélelem alapján apának kell tekinteni, a gyermek anyjával a fogamzás idejében nemileg nem érintkezett vagy a körülmények szerint egyébként lehetetlen, hogy a gyermek tőle származik, a bizonyításnak is erre kell irányulnia. (Ptk. 4:107. § (1) bekezdés, Kúria Pfv. 21.701/2019/6.)

A Ptk. 4:108. §-ból a *contrario* az következik, hogy a házasságon alapuló és az apai elismerő nyilatkozaton alapuló vélelem támadható meg, illetve a reprodukciós eljáráson alapuló vélelem, ha az anya élettársa az eljáráshoz nem adta meg hozzájárulását. A teljes hatályú apai elismerő nyilatkozaton alapuló apasági vélelem a jogi feltételek hiányára, illetve akarathibára hivatkozással dönthető meg. (Ptk. 4:107. § (2) bekezdés a)–b) pont). Az apai elismerő nyilatkozatot tevő személy ilyen tartalmú hivatkozását akkor is vizsgálni kell, ha a vér szerinti apasága DNS-vizsgálattal gyakorlatilag bizonyított. (BH 2018. 194.)

A reprodukciós eljárás alapuló apasági vélelem megdöntésére csak akkor nyílik lehetőség, ha a házastárs vagy az élettárs a reprodukciós eljáráshoz nem járult hozzá. A hozzájárulást tartalmazó „beleegyező nyilatkozatban” fel kell tüntetni az adott esetben alkalmazásra kerülő konkrét beavatkozást. A hozzájárulás tehát nem általános (biankó) jellegű. (EBH2015. P.8.)

Ha az apaságot bíróság állapította meg, nincs helye az apasági vélelem megtámadásnak. (Ptk. 4:108. § b) pont) Ezáltal a jogalkotó a korábbi Csjt.-hez képest egyértelművé teszi, hogy az apaság bírói megállapítása megdönthetetlen vélelmet keletkeztet, az apasági vélelmek egységes és azonos joghatásokkal bíró rendszerében. (Szeibert, 2024)

A jogalkotó nyilvánvalóan abból a megfontolásból indulhatott ki, hogy az apaság bírói megállapítására akkor kerülhet sor, ha a gyermek vérségi származása a szakértői bizonyítás során bizonyosságot nyer. A gyakorlatban azonban ez nem mindig van így, miután amennyiben az alperesi pozícióba került apa nem ellenzi a kereset teljesítését, a bizonyítás lefolytatására nem vagy nem feltétlenül kerül sor. Ily módon olyan férfi kerülhet apai pozícióba az apaság bírói megállapítása során, aki nem a vérszerinti apa, miközben a vélelem megtámadására már utóbb egyáltalán nincsen lehetőség.

A szigorú feltételek a gyermek érdekének védelmét szolgálják. Ugyanakkor a gyermek érdeke a magyar jogrendszerben nem mindenek felett álló és abszolút szempont. Elképzelhető ugyanis, hogy egymással versengő vagy egymással ellentétben álló emberi jogi érdekek, a jelen esetben gyermekek és felnőttek közötti érdekek ütköznek egymással. (Fazekas, 2016, p. 40)

A Ptk. az apasági vélelem megtámadására jogosult személyek között nevesíti a vélelmezett apát, az anyát, a gyermeket s annak halála esetén leszármazóját. (Ptk. 4:109. §) Ennek értelmében a vélelmezett apának – az egyéb feltételek megléte esetén – joga van a gyermekkel fennálló jogi kötelék megszüntetésére, amelyhez semmilyen engedély vagy hozzájárulás beszerzése nem szükséges. Ha ugyanezt az anya akarja elérni, az anya ezirányú jogát kizárólag a gyámhatóság jóváhagyásával gyakorolhatja, amely hatóság a hozzájárulás megadásánál a gyermek érdekét képviseli. (Ptk. 4:109. § (3) bekezdés, 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 64. § (4) bekezdés)

Ez is ráerősít arra, hogy ha a vélelmezett apa a gyermekkel való jogi kapcsolat fenntartása mellett foglal állást és a gyermek érdeke is ezt kívánja meg, akkor a gyámhatóság az anya ellentétes akarata ellenére – közvetetten, a jóváhagyás megtagadásával – az apasági vélelem fennmaradása mellett dönthet. A helyzetet tovább bonyolíthatja, ha a vérszerinti apa magáénak akarja elismerni a sajátjának vélt gyermeket annak ellenére, hogy az apai jogállás betöltött. A Ptk. a vérszerinti apát nem említi a vélelem megdöntésére jogosult személyek taxatív katalógusában. (Szeibert, 2021, p. 1) A szabályozás háttérében álló jogalkotói indok az, hogy a családi jogállás kívülről történő megkérdőjelezhetőségét szűk körre szorítsák, egy családon kívüli személy egyoldalú elhatározással, a fennálló apasági vélelem megtámadására ne lehessen közvetlenül jogosult. Ez esetben szintén elmondható, hogy ha a vélelmezett apa az apasági vélelmet fent kívánja tartani és az a gyermek érdekét is szolgálja, akkor a vérszerinti apával való érdekharcból minden bizonnyal a vélelmezett apa jön ki győztesen, annak ellenére, hogy nincs is vérségi kötelékben a gyermekkel.

Az előbbi bekezdés bebizonyította, hogy hogyan válhat egy származási per az érdekek csatájává, illetve bizonyos értelemben a személyiségi jogok csatájává egy családjogi jogvitában (Baumilè – Norviliené – Šukys, 2022). Olyan erős jogosultságok csaphatnak össze, mint a vélelmezett apa magán- és családi élet tiszteletben tartásához való joga, a vérszerinti apa vérségi származás kiderítéséhez fűződő joga, illetve a gyermek ugyanezen jogai, amelyek még egymással is konkurálnak. (13/2020. (VI. 22.) AB határozat) Álláspontunk szerint ebben a csatában a vélelmezett apa, ha nem is győztes pozícióból, de jelentős erőfölénnyel indul, a vérségi származással való szembesülés után alapvetően rajta áll, hogy mi lesz a szituáció kifutása. Összegezve megállapíthatjuk, hogy a törvényi szabályozás a vélelmezett apa szemszögéből kielégítő, hiszen mind az apasági vélelem fenntartására, mind annak felszámolására megvan a jogi lehetősége.

3.2. A kapcsolattartáshoz való jog

Az apasági vélelem megdöntésével a vélelmezett apa és a gyermek közötti jogi kötelék felbomlik. Ugyanakkor az, hogy a vélelmezett apa a gyermek valódi származásának ismeretében apai jogállásban nem kíván maradni, még nem jelenti azt, hogy az érzelmi kapcsolatot is fel kívánja számolni a gyermekkel. Emellett a gyermek érdeke is azt kívánja, hogy az apának hitt személy „elvesztésével” járó megrázkódtatás ne fokozódjon azzal, hogy megfosztják ettől a korábban kialakult

pszichikai-lelki kapcsolattól. (Reiderné, 2014, pp. 174-175) A Ptk. a családjogi alapelvek sorában rögzíti a gyermek korábbi kapcsolatai fenntartásához fűződő jogát. (Ptk. 4:2. § (3) bekezdés) Ennek megfelelően a jogalkotó az apasági vélelem megdöntéséhez bizonyos joghatásokat fűz, ezeket nevezi a jogirodalom továbbélő jogoknak. (Barzó, 2017, p. 315) Az egyik ilyen továbbélő jog a vélelmezett apa kapcsolattartáshoz való joga.

A Ptk. a kapcsolattartásra jogosult más hozzátartozók körében nevesíti a vélelmezett apát: „*ha a gyermek hosszabb időn keresztül a háztartásában nevelkedett, a kapcsolattartásra kérelemre feljogosítható az is, akinek a gyermekre vonatkozó apasági vélelmét a bíróság megdöntötte.* (Ptk. 4:179. § (3) bekezdés) A jog tehát honorálja a gyermek és a vélelmezett apa múltban kialakult érzelmi kötődését, és lehetőséget biztosít a jövőre nézve is ezen érzelmi viszony fenntartására. A Ptk. szerint a kapcsolattartáshoz való jog magában foglalja a gyermekkel való személyes találkozást, a gyermek elvitelét, az időszakonként a huzamosabb együttlétet, valamint a személyes találkozást nélkülöző kapcsolattartást. (Ptk. 4:180. § (1) bekezdés) Álláspontunk szerint a kapcsolattartás ismertett formái elegendőek a vélelmezett apa és a gyermek között kialakult pszichikai-lelki kötődés jövőbeni megőrzéséhez.

3.3. A névviselés

Az apasági vélelem megdöntése kapcsán a másik továbbélő jog a névviselésre vonatkozik. A Ptk. rögzíti, hogy amennyiben a bíróság az apasági vélelem megdöntése iránti keresetnek helyt ad, akkor „*indokolt esetben, kérelemre a gyermeket feljogosíthatja családi nevének további viselésére.*” (Ptk. 4:113. § (1) bekezdés) Az Alkotmánybíróság gyakorlatában általános érvényű megállapítást nyert, hogy a név az egyén individualitásának kifejezője, egyben az identitás fontos szegmense. (58/2001. (XII. 7.) AB határozat, 27/2015. (VII. 21.) AB határozat)

Az alkotmányos testület a névviseléshez való jogot az emberi méltósághoz való jogból vezette le, amely legszorosabban az önazonossághoz és a magánszférához való joghoz kötődik. A jogalkotó azzal a céllal alkotta meg a vonatkozó rendelkezést, hogy az apai státuszban bekövetkezett változás lehetőleg ne befolyásolja hátrányosan a gyermek személyiségfejlődését, ne okozzon számára identitásbeli problémát. (Barzó, 2017, p. 315) Kérdésként merülhetne fel, hogy az

apasági vélelem újbóli betöltöttsége milyen változást idéz elő a gyermek neve kapcsán. A jogalkotó megválaszolta a kérdést, és kifejezetten rögzítette, hogy amennyiben a gyermek a korábbi vélelmezett apa családi nevét viseli, az apai jogállás újbóli betöltöttsége nem jelenti automatikusan a családi név megváltozását, a gyermeknek lehetősége van továbbra is a korábbi vélelmezett apa nevét viselni. (Ptk. 4:113. § (2) bekezdése) (Barzó, 2021, p. 931) Véleményünk szerint az apasági vélelem megdőlte után a gyermek családi nevének változatlansága alkalmas lehet a vélelmezett apa és a gyermek közötti – a múltban kialakult, és a jövőben is fenntartani kívánt – érzelmi kapcsolat kifejezésére, valamint társadalom felé való közvetítésére.

4. Családjogon túl?

Összegezve konstatálhatjuk, hogy a gyermek vérségi származásával szembesülő vélelmezett apa döntési autonómiája megfelelően biztosított a családjog által. Ha a vélelmezett apa saját és a gyermek érdeke is azt kívánja, akkor lehetősége van a genetikai származás nyilvánvaló hiánya ellenére is a jogi kötelék fenntartására. Vagy éppen ellenkezőleg, ha a vélelmezett apa a továbbiakban nem kíván apai státuszban maradni, akkor egyoldalú hatalmassága által jogosult az apasági vélelem megtámadására, amely jog gyakorlását még a gyermek ellentétes érdeke sem akadályozhatja meg. A kapcsolattartási és névfenntartási jog mint továbbélő jogok a jövőre, az apasági vélelem megdőlté után időszakra nézve biztosítják a vélelmezett apa és a gyermek között már kialakult pszichikai-lelki kötődés fenntartását és a külvilág felé való kifejezését.

Mindazonáltal úgy véljük, hogy a vélelmezett apa családjog által biztosított jogvédelme kielégítő, de nem elegendő.

A Ptk. Családjogi Könyve nem kínál megoldást arra, hogy a vélelmezett apa – amennyiben a vélelem megdőltékre kerül – igényelheti-e a gyermekre fordított kiadásainak megtérítését az anyától vagy a „helyette” apai státuszba kerülő vér szerinti apától. A Csjk. alapján a vélelmezett apát, mindaddig, amíg az apai jogállása jogerősen megdőltékre nem kerül, tartási kötelezettség terheli gyermeke irányába. (Ptk. 4:215. § (1) bekezdés) A bírói gyakorlat értelmében a volt férj gyermektartási kötelezettsége csak az apaság vélelmének megdőltékre kimondó ítélet jogerőre emelkedésével szűnik meg (BH 2007. 339.). A jogalkalmazás erre az esetre a Kötelmi Jogi Könyv jogalap nélküli gazdagodás szabályait tartja

alkalmazhatónak, mely igény nem az anyával, hanem az apai státuszba kerülő apával szemben érvényesíthető. Az apasági vélelem megdőlte esetén a vélelmezett apa a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelheti a gyermekre fordított költségei és a teljesített tartásdíj megtérítését attól a férfitől, aki teljes hatályú elismerés folytán a megüresedett apai státuszba lépett. A megtérítésre annyiban jogosult, amennyiben az elismerés folytán az apai jogállásba lépő férfi eltartási kötelezettsége az érintett időszakban fennállt (BH.2011.4.104.). A vélelmezett apa által megfizetett tartásdíjjal ugyanis nem az anya, hanem a vér szerinti apa gazdagodott jogalap nélkül, a tartásdíj sem az anyától, sem a gyermektől nem követelhető vissza (BDT2011. 2554.).

Bár a családjog az apasági vélelem megdöntésével lehetőséget biztosít a családi jogviszonyok valósághoz igazítására, ezzel közvetetten „igazságot szolgáltat” a vélelmezett apának, de a gyermek vérségi származásának eltitkolásával jelentkező érdeksérelmét nem alkalmas megfelelően „orvosolni” és kiegyenlíteni. A származással való szembesüléssel együtt járó identitásvesztés, az apai státusztól való megfosztás olyan, elsősorban nem vagyoni hátrányként jelentkezik a vélelmezett apa életében, amelyet a jognak valamilyen formában tudni kell kompenzálnia és amely meghaladja a családjog lehetőségeit.

Álláspontunk szerint a gyermek valódi vérségi származásának vélelmezett apa előli eltitkolása olyan, a vélelmezett apa személyisége elleni támadásként, személyiségi jogának megsértéseként értékelhető, amely megalapozza a személyiség sérelmének bíróság általi megállapítását. A vérségi származás megismeréséhez és kiderítéséhez fűződő jogtól való megfosztás nem maradhat jog általi értékelés nélkül. A családjog jelenleg nem tud felmutatni olyan eszközt, amely alkalmas a vélelmezett apa identitásvesztésének, pszichikai-lelki sérelmének kompenzálására, ezzel párhuzamosan a vérségi származást eltitkoló anya felelősségre vonására. Így a feladat megoldása más jogterületre vár, mégpedig arra, aki a jogrendszerben a nem vagyoni sérelmek jogi értékelését magának vindikálja: a személyiségi jogra, ami már egy következő tanulmány témája.

A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

Irodalomjegyzék

- Barzó Tímea (2013): A családok védelmének megjelenési formái a 2013-as Ptk. Családjogi Könyvében. In: Szalma, József (szerk.) A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken, 2013: Polgári törvényhozás és társadalom, Újvidék, Szerbia: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság 241-270., https://www.vmtt.org.rs/mtn2013/241_270_Barzo_A.pdf (Utolsó letöltés 2024.03.01.)
- Barzó Tímea – Bíró György – Juhász Ágnes – Lenkovics Barnabás – Pusztahelyi Réka (2014): Új magyar polgári jog (I-VIII.) tankönyv – Általános tanok és személyek joga. Novotni Alapítvány a Magánjogi Fejlesztésért, Miskolc
- Barzó Tímea (2017): A magyar család jogi rendje. Patrocinium Kiadó, Budapest
- Barzó Tímea (2021): Ptk. 4:96-118. §. In: Bodzási Balázs – Tókey Balázs (szerk.): A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Boros Zsuzsa: (2013): A leszármazáson alapuló rokoni kapcsolat. In: Kőrös András (szerk.): Polgári jog, Családjog, Az új Ptk. magyarázata III/IV., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Fazekas Ágota (2016): A gyermeki jogok érvényesülése az új Polgári Törvénykönyv Családjogi könyvében, Pro Futuro, 2016/2. 39-59. <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2016/2/5131>
- Frivaldszky János (2012): Szempontok a családvédelmi törvény értékeléséhez, Iustum Aequum Salutare VIII. 2012/2. 57-69.
- Hegedűs Andrea (2019): Polgári jog – Családjog. R.I.M.Á.K. Kiadó, Szeged
- Navratyil Zoltán (2016): Az apai jogállás egyes kérdései a Ptk.-ban, Polgári Jog 2016/6. 1-7.
- Reiderné Bánki Erika (2014): A gyermek érdeke a felbomló családban. PhD értekezés, Kézirat, Győr
- Szeibert Orsolya (2013): Az új Ptk. Családjogi Könyvének rendelkezései, Jegyző, 2013/5. 30-32.

Az új Ptk. Családjogi Könyve – interjú Kőrös Andrással, a Kúria családjogi tanácsának elnökével. Készítette: Szeibert Orsolya
<https://ptk2013.hu/interjuk/az-uj-ptk-csaladjogi-konyve-interju-koros-andras-kuriai-biroval/1669> (utolsó letöltés: 2022.09.01.)

Szeibert Orsolya (2018): Családi jog. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest

Szeibert Orsolya (2021): Az apai jogállás betöltése: régi szabályok – új világ, *Családi Jog*, 2021/2. 1-7.

Szeibert Orsolya (2024): Ptk. 4:1-244. §. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2024. évi Jogtár-formátumú kiadás

Szendrői Anna (2020): A vér nem válik vízzé, avagy a vérségi származás megismeréséhez fűződő jog problematikája. *Magyar Jog*, 67. évfolyam, 2020/6. 321-331.

Vaida Baumilė – Giedrė Norvilienė – Ernestas Šukys: Biological versus social peternity - Whose benefit droops the scales? http://www.ejtn.eu/PageFiles/14775/Written%20paper_Lithuania.pdf (Utolsó letöltés: 2022.09.02.) <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume02Issue09-03>

Weiss Emília (2000): Az új Polgári Törvénykönyv és a családjogi viszonyok szabályozása, *Polgári Jogi Kodifikáció 2000. II. évf. 2.* 4-13.

Weiss Emília (2001): A származás megismeréséhez való jog és e jog korlátai. In: Bán Chrysta et al. (szerk.): *Ius Privatum Ius Commune Europae. Liber Amicorum Studia Ferenc Mádl Dedicata. Elte ÁJK*, Budapest, 265-285.